

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним зверненням громадянина
Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень
пункту 2 частини першої статті 293
Цивільного процесуального кодексу України
(справа про забезпечення апеляційного оскарження ухвал суду)

У Рішенні від 28 квітня 2010 року № 12-рп/2010 (далі — Рішення) Конституційний Суд України зазначив, що положення пункту 2 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України стосовно можливості апеляційного оскарження ухвал суду щодо забезпечення позову, а також щодо скасування забезпечення позову у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України необхідно розуміти як такі, що передбачають право оскаржувати окремо від рішення суду в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції як про забезпечення позову і щодо скасування забезпечення позову, так і ухвали про відмову в забезпеченні позову і скасуванні забезпечення позову.

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за доцільне висловити окрему думку.

Підтримуючи викладену в Рішенні правову позицію щодо права оскаржувати окремо від рішення суду в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції як

про забезпечення позову і щодо скасування забезпечення позову, так і ухвали про відмову в забезпеченні позову і скасуванні забезпечення позову, вбачаю, що Конституційний Суд України мав більш точно висловитися щодо такого.

Принципами діяльності Конституційного Суду України, зокрема, є повнота та всебічність розгляду справ, обґрунтованість прийнятих ним рішень (стаття 4 Закону України «Про Конституційний Суд України»). На жаль, у Рішенні Конституційний Суд України допустив теоретичну помилку, яка впливає на його якість.

В абзаці першому підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційний Суд України вказав, що «відповідно до Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина гарантується (стаття 1, частина друга статті 3, стаття 8)». Фактично Конституційний Суд України наголосив на тому, що верховенство права є принципом правової держави, що, на мою думку, не відповідає висновкам сучасної правової доктрини з огляду на таке.

1. В країнах англосаксонської правової сім'ї принцип верховенства права та його похідні (справедливість, гуманність, пропорційність тощо) більшою мірою реалізуються у сфері правосуддя. Правова держава в країнах романо-германської правової традиції перебуває в нерозривному зв'язку¹ із принципами верховенства закону та верховенства конституції.

Отже, між метою правової держави та верховенства права немає принципових відмінностей, але засоби її досягнення в обох випадках різні. Це стосується, зокрема, джерел формування та реалізації права: нормативно-правові акти є основними засобами реалізації принципів правової держави в країнах романо-германської правової сім'ї, а прецедентне право — основним засобом втілення верховенства права в країнах англосаксонської правової традиції тощо.

2. Україна розвиває свою правову систему з орієнтацією на засади романо-германської правової традиції, а тому її головним правовим атрибутом є права держава (стаття 1 Конституції України) як ідеологія та принципи правового регулювання суспільних відносин. Під впливом англосаксонської правової традиції, яка з проголошенням незалежності України досить активно впроваджується, в її конституційно-правовій системі було закріплено принцип верховенства права. А тому в державі на одну й ту саму роль системоформуючого фактора права претендують дві різні правові системи: засновані на засадах правової держави, верховенства права, які хоч і одного демократичного типу, але різні за формальними критеріями (джерелами і формами їх реалізації тощо).

3. У конституційній системі України застосовуються поняття «правова держава», «верховенство права». Основні засади правової держави — верховенство

¹ Рабінович П. підкреслює діалектичний характер такого зв'язку – див.: *Конституція України: Науково-практичний коментар* / Авер'янов В. Б., Батанов О. В. та ін. — К.: Ін Юре, 2003. — С. 43–50.

конституції та верховенство закону, закріплені відповідними положеннями Конституції України (статті 8, 19 та ін.). Що ж до верховенства права, то похідні від нього принципи відображені в рішеннях Конституційного Суду України, судів загальної юрисдикції тощо. Тому в Україні поняття «верховенство права», «правова держава» слід розглядати як самостійні та незалежні одне від одного, а не як синоніми (про що йдеться і в Резолюції ПАРЕ № 1594 (2007)¹ чи частину і ціле або вужче і ширше поняття ще й тому, що вони відображають різні концепції правових систем у «спробі відшукати ідеал легітимності державної влади»².

Як свідчить наведене, в Україні діє правова система, в якій одночасно функціонують механізми правової держави і верховенства права³. Чітке правове визначення місця і ролі кожного з цих механізмів у правовій системі є одним з основних завдань нормотворчої та правозастосовної практики, не останню роль у якій відіграє Конституційний Суд України. Однак у цій справі єдиний орган конституційної юрисдикції не тільки не зробив спроби виявити відмінності між верховенством права та правовою державою, а й звів верховенство права до принципу правової держави.

На мою думку, така помилка в Рішенні повинна врахуватися Конституційним Судом України при дослідженні та вирішенні справ з аналогічних питань, що в підсумку покращить якість його рішень.

Таким чином, Конституційний Суд України не повинен розглядати верховенство права як принцип правової держави, адже це порушує статтю 4 Закону України «Про Конституційний Суд України», за якою принципами діяльності Конституційного Суду України, зокрема, є повнота та всебічність розгляду справ та обґрунтованість прийнятих ним рішень.

Суддя Конституційного Суду України

В. КАМПО

¹ *Resolution 1594 (2007)* of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe «The principle of the rule of law» adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 23 November 2007 // <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/ERES1594.htm>

² Головатий С. Верховенство права: Монографія: У трьох книгах. — К.: «Фенікс», 2006. — Кн. 2: Від доктрини — до принципу. — С. 885.

³ Детальніше про це див.: Кампо В. «Українська доктрина верховенства права: проблеми становлення і розвитку» // Проблеми сучасного українського конституціоналізму: Зб. наук. пр. На пошану Голови Конституційного Суду України, проф. Леоніда Юзькова / Конституц. Суд України, Акад. прав. наук України; Заг. ред.: Стрижак А., Тацій В. / Упоряд.: Бринцев В., Кампо В., Стецюк П. — К., 2008. — С. 85–100.